

MARIA CURIE-SKŁODOWSKA

Spis treści

1. Informacje ogólne	1
2. Życiorys	2
Dzieciństwo i młodość w Polsce	2
Studia na Sorbonie i Pierre Curie	3
Odkrycie polonu i radu	3
Śmierć Pierre'a Curie	5
Druga Nagroda Nobla i skandal z Paulem Langevinem	5
Instytut Radowy	6
I wojna światowa	6
Dwudziestolecie międzywojenne	6
3. Wyróżnienia i nagrody	7
4. Upamiętnienie	7
Filmy	7
Sztuki teatralne	8
Patronat szkół	8
Pomniki	9

1. Informacje ogólne

Maria Salomea Skłodowska-Curie[a] herbu Dołęga (ur. 7 listopada 1867 w Warszawie, zm. 4 lipca 1934 w Passy) – fizyczka i chemiczka, dwukrotna laureatka Nagrody Nobla (1903[2], 1911[3]).

W 1891 Maria Skłodowska wyjechała z Polski (Królestwa Polskiego) do Paryża, by tam kontynuować studia na Sorbonie (w XIX wieku kobiety nie mogły studiować na ziemiach polskich[b]); następnie rozwinęła tam swoją karierę naukową. Była prekursorką nowej gałęzi chemii – radiochemii. Do jej dokonań należą: rozwinięcie teorii promieniotwórczości, technik rozdzielania izotopów promieniotwórczych oraz odkrycie dwóch nowych pierwiastków – radu i polonu. Z jej inicjatywy prowadzono także pierwsze badania nad leczeniem raka za pomocą promieniotwórczości.

Nagrodą Nobla została wyróżniona po raz pierwszy w 1903 – z fizyki, wraz z mężem Pierre'em Curie i z Henrim Becquerelem, za badania nad odkrytym przez Becquerela zjawiskiem promieniotwórczości. Po raz drugi została nagrodzona w 1911 – z chemii, samodzielnie, za odkrycie polonu i radu, wydzielenie czystego radu i badanie właściwości chemicznych pierwiastków promieniotwórczych. Należy do grona jedynie czterech osób, którzy otrzymały Nagrodę Nobla więcej niż raz. Wśród nich jest jedną z tylko dwóch, które otrzymały nagrody

w różnych dyscyplinach. W tej czwórce jest też jedyną kobietą oraz jedynym uczonym uhonorowanym w dwóch różnych naukach przyrodniczych[c].

Maria Skłodowska-Curie jest też jedyną kobietą, która spoczęła w paryskim Panteonie w dowód uznania zasług na polu naukowym. Wraz z mężem Pierre'em Curie miała dwie córki: Ève Curie i Irène Joliot-Curie.

2. Życiorys

Dzieciństwo i młodość w Polsce

Maria Skłodowska urodziła się w Warszawie (wtedy znajdującej się w Królestwie Polskim, będącym częścią Imperium Rosyjskiego) jako piąte i ostatnie dziecko w znanej rodzinie nauczycielskiej, wywodzącej się z drobnej szlachty. Jej ojciec Władysław, pochodził z rodziny, która miała prawo do posługiwania się herbem Dołęga, zaś matka z rodziny z herbem Topór[4][5]. Dziadek Józef Skłodowski był szanowanym lubelskim pedagogiem. Ojciec Władysław Skłodowski był nauczycielem matematyki i fizyki oraz dyrektorem kolejno dwóch warszawskich gimnazjów męskich, zmuszony przez władze carskie prowadził również w domu stancję dla chłopców. Matka Bronisława Boguska, była przełożoną warszawskiej pensji dla dziewcząt z dobrych domów. Oboje rodzice wychowywali swoje dzieci w duchu głębokiego patriotyzmu. Rodzeństwem Marii byli: Zofia (1861–1876), Józef (1863–1937) – znany warszawski lekarz, Bronisława (1865–1939) – lekarka i działaczka społeczna i Helena (1866–1961) – nauczycielka. Kiedy Maria miała 9 lat, jej najstarsza siostra Zofia zmarła na tyfus. Dwa lata później, w wieku 42 lat zmarła jej matka, która od lat chorowała na gruźlicę[6]. Ojciec był ateistą, matka zaś głęboko wierzącą katoliczką. Po śmierci siostry i matki Maria wpadła w depresję, straciła też wiarę w Boga i stała się ateistką[7][8], a według Reida agnostyczką[9].

Gdy Maria miała 10 lat rozpoczęła naukę na pensji dla dziewcząt, którą wcześniej prowadziła jej matka. Następnie kształciła się w III Żeńskim Gimnazjum Rządowym, które ukończyła w 1883 ze złotym medalem[6]. Kolejny rok spędziła na wsi u ziemiańskiej rodziny jej ojca, gdzie regenerowała siły fizyczne i psychiczne po bolesnych przeżyciach związanych ze śmiercią matki i siostry. Po powrocie do Warszawy udzielała korepetycji z matematyki, fizyki, języków obcych (znała polski, rosyjski, niemiecki, angielski, francuski)[10][6]. W Warszawie Maria poznała Bronisławę Piasecką – nauczycielkę, którą przepełniały idee pozytywizmu. Pod jej wpływem Maria wraz z siostrami – Bronią i Helą wstąpiły na Uniwersytet Łatający[6]. Był to czas, kiedy młode Skłodowskie poznały wybitnych profesorów, którzy przekazali im zakazaną przez władzę wiedzę. W wieku około 16 lat, ostatecznie zadeklarowała się jako ateistka zamieszczając w swoim pamiętniku racjonalistyczną krytykę przeciwko instytucjonalnemu oszukiwaniu w Kościele, jak również fragmenty obrazoburczej książki „Żywot Jezusa” autorstwa byłego księdza Josepha Ernesta Renana. Kienzler podsumowuje: „Odtąd w jej życiu miejsce wiary i Boga zastąpiła nauka”[11].

Zafascynowane nauką, Maria i Bronia zawarły umowę, w myśl której najpierw na studia do Paryża wyjedzie starsza z nich, a młodsza będzie pracować w kraju na jej utrzymanie. Po zakończonych studiach we Francji, Bronia miałaby utrzymywać Marię[12]. W związku z tym została guwernantką najpierw w prawniczej rodzinie z Krakowa, a następnie u ziemiańskiej

rodziny Żorawskich, mieszkających w majątku ziemskim w Szczukach. Tam Maria uczyła dwie córki Żorawskich, a w wolnych chwilach, za zgodą Żorawskiego uczyła wiejskie dzieci czytania, pisania i liczenia[6]; działalność ta była zabroniona i bardzo surowo karana przez carskie władze.

W Szczukach Maria poznała syna Żorawskich, Kazimierza, wtedy młodego studenta matematyki. Młodzi zakochali się w sobie i dość szybko zaręczyli. Rodzice Kazimierza jednak stanowczo odrzucili pomysł ślubu ich syna z ubogą guwernantką, a sam Kazimierz nie potrafił się im przeciwstawić. Upokorzona Maria pracowała w Szczukach jeszcze piętnaście miesięcy. Żyjąc nadzieją na małżeństwo, raz jeszcze spotkała się z Kazimierzem w Zakopanem w 1891. Jednak potwierdziło ono tylko obawy Marii, że do małżeństwa nie dojdzie. Ostatecznie zerwała znajomość z młodym Żorawskim[13][14]. W 1889 upokorzona i odtrącona Maria, po czterech latach żalu, bólu, samotności i ciężkiej pracy powróciła do Warszawy. Tutaj zaczęła uzupełniać swoją wiedzę z chemii i fizyki w laboratoriach Muzeum Przemysłu i Rolnictwa przy Krakowskim Przedmieściu. Pomagał jej cioteczny brat Józef Boguski, były asystent Dymitra Mendelejewa oraz chemik Napoleon Milicer, były współpracownik Roberta Bunsena[6]. To właśnie ci uczeni nauczyli młodą Skłodowską analizy chemicznej, którą później mogła wykorzystać przy pracach umożliwiających jej wyizolowanie radu i polonu.

Na początku 1890, zgodnie z wcześniejszą umową, Bronisława, która kilka miesięcy wcześniej poślubiła Kazimierza Dłuskiego (także lekarza), zaprosiła ją do swojego paryskiego mieszkania, oferując pełne utrzymanie. Maria jeszcze przez rok się wahała, doksztadcała, udzielała korepetycji, aż na początku 1891 zdecydowała się wyjechać do Paryża[6][15].

Studia na Sorbonie i Pierre Curie

Maria Skłodowska rozpoczęła naukę na Sorbonie w listopadzie 1891. Jako przedmiot studiów wybrała matematykę i fizykę. Jej nauczycielami akademickimi byli Paul Appel, Henri Poincaré oraz Gabriel Lippmann – wybitni uczeni o światowej sławie. Życie i czas w Paryżu Maria dzieliła pomiędzy naukę i grę w amatorskim teatrze. To właśnie w czasie studiów podczas jednego z przedstawień pt. „Polska, która kruszy kajdany” poznała i zaprzyjaźniła się z 7 lat starszym pianistą – Ignacym Janem Paderewskim[16]. 28 lipca 1893 otrzymała licencjat z fizyki z pierwszą lokatą, a rok później licencjat z matematyki z drugą lokatą[6].

Po ukończonych studiach, Gabriel Lippmann pomógł Marii otrzymać stypendium naukowe nad badaniami naukowymi związanymi z magnetycznymi właściwościami różnych rodzajów stali. W tym samym czasie Maria poznała u prof. Józefa Wierusza-Kowalskiego skromnego naukowca – Pierre’a Curie[17][18]. Był on o osiem lat starszy od Marii, był wspólnie z bratem Jacques’em odkrywcą piezoelektryczności, autorem „prawa Curie” i zasady symetrii, konstruktorem piezokwarcu i „wagi Curie”[19]. Maria i Pierre szybko znaleźli wspólne tematy do rozmów. 26 lipca 1895 Maria Skłodowska i Pierre Curie zawarli cywilny związek małżeński[6] bez obrączek i księdza. Podczas ceremonii towarzyszyła im tylko najbliższa rodzina i kilku przyjaciół. W podróż poślubną pojechali na rowerach – prezencie ślubnym od jednego z przyjaciół[20].

Odkrycie polonu i radu

W 1896 Henri Becquerel (1852–1908), fizyk francuski, rozpoczął badania nad solami uranu (siarczanem potasu-uranylu $K_2[UO_2(SO_4)_2](H_2O)_2$), które wykazują silną fosforescencję. 2 marca 1896 na posiedzeniu Akademii Nauk ogłosił, że minerał zawierający uran emituje nowe, nieznanne promieniowanie bez uprzedniego naświetlania. Becquerel przeprowadził kilka doświadczeń, na podstawie których stwierdził m.in. że uran i jego związki chemiczne w stanie krystalicznym, rozpuszczone czy też stopione samorzutnie emitują promieniowanie, które zaczernia kliszę fotograficzną, jonizuje powietrze i przenika przez nieprzezroczyste ciała. Ponadto stwierdził (błędnie), że promieniowanie uranowe jest zbliżone właściwościami do zwykłego światła i podobnie jak ono ulega odbiciu, załamaniu i polaryzacji. Z końcem 1897 Maria Skłodowska-Curie poszukując tematu do rozprawy w celu uzyskania stopnia doktora podjęła pierwsze badania naukowe z promieniami Becquerela[21][22].

W tym samym roku, 12 września przyszła na świat pierwsza córka Marii i Pierre'a – Irène[6], późniejsza laureatka Nagrody Nobla z chemii (była drugą kobietą wyróżnioną tą nagrodą w dziedzinie chemii)

Maria podejmując prace naukowe nad promieniowaniem odkrytym przez Becquerela zastosowała przede wszystkim zamiast kliszy fotograficznej używanej przez uczonego bardzo czuły elektrometr, skonstruowany przez Pierre'a i jego brata Jacques'a Curie[25][26]. Dzięki tej modyfikacji stwierdziła, że natężenie promieni Becquerela zależy od zawartości uranu w próbce i jest do niej proporcjonalne. To spostrzeżenie umożliwiło jej wyciągnięcie słusznego wniosku, że jest ono właściwością atomową uranu. Kolejnym osiągnięciem Marii było udowodnienie, że poza uranem także tor emituje promieniowanie[d]. Następnie Maria Curie dowiodła, że emisja promieniowania niektórych minerałów zawierających uran (blendy smolista, chalkolit czy autunit) jest znacznie silniejsza niż wynikałoby to z zawartości uranu w ich składzie. Ponieważ znała skład chemiczny chalkolitu $[Cu(UO_2)_2(PO_4)_2 \cdot (8-12)H_2O]$ stwierdziła, że tylko uran jest pierwiastkiem promieniotwórczym w tym mineralu. Wyszunęła więc słuszną hipotezę, że minerał ten musi zawierać domieszkę nowego, nieznanego pierwiastka chemicznego. Maria otrzymała w laboratorium chalkolit i udowodniła tym samym, że syntetyczny chalkolit emituje słabsze promieniowanie. Był to dowód eksperymentalny na istnienie nowego pierwiastka chemicznego. Do badań Marii dołączył Pierre Curie. Małżonkowie Curie opracowali metodę wskaźników promieniotwórczych, dzięki czemu określili zdolność promieniowania nowego pierwiastka. Za pomocą przemian chemicznych wyodrębnili nowy, nieznaną dotąd pierwiastek chemiczny. 18 lipca 1898 przedstawili dzieło naukowe, w którym donosili o odkryciu polonu (symbol Po, liczba atomowa 84), pierwiastka nazwanego na cześć Polski. Na kolejny sukces małżonkowie Curie nie musieli zbyt długo czekać. 26 grudnia 1898 wspólnie z Gustawem Bémontem donieśli o odkryciu kolejnego pierwiastka chemicznego – radu (symbol Ra, liczba atomowa 88)[6].

Małżonkowie Curie zbadali promieniowanie emitowane przez rad i polon, stwierdzając m.in., że związki promieniotwórcze świecą, sole radu wydzielają ciepło, zabarwiają porcelanę i szkło, promieniowanie przechodzi przez powietrze i pewne ciała, że może przekształcić tlen cząsteczkowy (O_2) w ozon (O_3). Pierre Curie poddał swoje ramię kilkugodzinemu działaniu radu, a powstałą trudno gojącą się ranę obserwował i opisał. Za swoje prace małżonkowie Curie zostali wyróżnieni licznymi nagrodami m.in. Plante, Lacaze, Gegner, Osiris, Medalem Davy. W 1903 Maria przedstawiła tezy swojej rozprawy doktorskiej pt. „Badanie ciał radioaktywnych”[27]. W sierpniu tego roku urodziła drugą córkę, która zmarła po porodzie[28][6].

W 1903 Maria i Pierre Curie otrzymali wspólnie z Becquerelem Nagrodę Nobla z fizyki. 6 grudnia 1904 Maria urodziła trzecią córkę, Ewę – przyszłą biografkę matki, pianistkę i działaczkę pokojową[6].

Śmierć Pierre'a Curie

W czwartek, 19 kwietnia 1906 Pierre Curie wracając z zebrania Stowarzyszenia Profesorów Wydziałów Nauk Ścisłych zginął potrącony przez konny wóz ciężarowy[6]; miał wtedy 47 lat. Zrozpaczona Maria przez rok prowadziła tzw. „Dziennik żałobny”, w którym opisywała ból, żal i pustkę, jaka jej pozostała po śmierci ukochanego męża, przyjaciela, towarzysza[29]. W maju 1906, 38-letnia Maria dostała katedrę fizyki po mężu. Pierwszy wykład prowadziła 5 listopada 1906. Została tym samym pierwszą kobietą profesorem na paryskiej Sorbonie[6].

Druga Nagroda Nobla i skandal z Paulem Langevinem

Po śmierci Pierre'a Maria oddała się całkowicie pracy: otrzymała rad w stanie metalicznym, opracowała i udoskonaliła metody izolowania i otrzymywania nowych substancji, podała definicję międzynarodowego wzorca radu. Brała także czynny udział w konferencjach i spotkaniach międzynarodowych m.in. w konferencji Solvaya. Wspólnie z grupą przyjaciół stworzyła szkołę, gdzie dzieci uczono w nowatorski sposób (w laboratoriach, muzeach, teatrach). W 1911 Maria zgłosiła swoją kandydaturę do Francuskiej Akademii Nauk, ale przepadła w głosowaniu. Warto w tym miejscu podkreślić, że Maria była laureatką Nagrody Nobla, trzykrotną laureatką Akademii Nauk w Paryżu, posiadała doktoraty honorowe uniwersytetów m.in. w Edynburgu, Genewie, Manchesterze, była członkiem Akademii Nauk w Petersburgu, Bolonii, Pradze, członkiem Akademii Umiejętności w Krakowie. Zwyciężyła jednak seksistowska postawa wobec kobiet i ksenofobiczna postawa wobec cudzoziemców[30]. Pierwszą kobietę członkowie Akademii Nauk przyjęli ponad pół wieku później, w 1962. Była nią Marguerite Perey, doktorantka Marii Skłodowskiej-Curie.

Wkrótce po porażce w Akademii ujawniony został romans Marii Skłodowskiej-Curie z fizykiem francuskim Paulem Langevinem, który trwał około roku, w latach 1910–1911[6]. Langevin był żonaty i porzucił swoją rodzinę[31]. Maria Skłodowska-Curie w oczach prasy, zwłaszcza brukowej, była osobą rozbijającą rodzinę Langevinów, w dodatku była od Paula o 4 lata starsza, a poza tym była cudzoziemką. Michel Langevin, wnuk Paula, ożenił się wiele lat później z Hélène Joliot, wnuczką Marii Skłodowskiej-Curie. Oboje byli, podobnie jak ich rodzice i dziadkowie, naukowcami (w ich przypadku – fizykami nuklearnymi). Hélène Langevin-Joliot jest obecnie emerytowaną dyrektorką badań w Centre national de la recherche scientifique w Paryżu.

Maria była zdeklarowaną niewierzącą i pochodziła z Polski, dla większości Francuzów była utożsamiana z bliżej nieokreślonym terytorium pod berłem rosyjskiego cara, gdzie znaczny procent ludności stanowili Żydzi – snuto przypuszczenia, że jest Żydówką (co w tamtych czasach było w ksenofobicznych kręgach Francji uważane za mocno podejrzone – nie ucichły bowiem jeszcze resentymenty, które kilkanaście lat wcześniej doprowadziły do sprawy Dreyfusa), pomimo że w rzeczywistości pochodziła ze szlacheckiego polskiego rodu Dołęga-Skłodowskich, a w dzieciństwie została ochrzczona w wierze katolickiej. Domniemania paryskich brukowców

oparte były na tym, że Maria Skłodowska-Curie nosiła po babce drugie imię Salomea, które w Polsce było popularnym imieniem chrześcijańskim, zaś we Francji kojarzyło się z Salomé, używanym przez Żydówki.

7 listopada 1911 Szwedzka Akademia Nauk przyznała Marii drugą, tym razem samodzielną Nagrodę Nobla z chemii[6]. Została pierwszym człowiekiem wyróżnionym tą nagrodą dwukrotnie i pierwszą kobietą laureatką Nobla w dziedzinie chemii.

Instytut Radowy

Po otrzymaniu drugiej Nagrody Nobla, Maria przekonała rząd Francji do przeznaczenia środków na budowę prywatnego Instytutu Radowego – Institut du Radium (obecnie Institut Curie)[6], który został wzniesiony w 1914 i w którym prowadzono badania z zakresu chemii, fizyki i medycyny. Instytut ten stał się kuźnią noblistów – wyszło z niego jeszcze czworo laureatów nagrody Nobla, w tym córka Marii Skłodowskiej-Curie, Irène, i zięć Frédéric Joliot-Curie. W Instytucie prowadzono podstawowe prace i badania nad promieniotwórczością i radioizotopami[32][33][34].

I wojna światowa

Gdy 1 sierpnia 1914 wybuchła I wojna światowa, siedemnastoletnia Irène i dziesięcioletnia Ève przebywały z dala od Paryża i matki. Były na wakacjach w l'Arcouest pod opieką przyjaciół Marii. Maria Skłodowska-Curie pozostała w Paryżu, by strzec Instytutu Radowego i próbki radu. Rząd ogłosił, że rad znajdujący się w Instytucie Radowym stanowi dobro narodowe i należy go ochronić. Uczona wywiozła rad na czas wojny do Bordeaux[35][36]. Maria nie mogąc służyć Polsce, postanowiła służyć Francji. Zebrała aparaty rentgenowskie z paryskich pracowni i zorganizowała specjalne samochody z aparaturą, tzw. „małe Curie”. Były to pionierskie działania badań lekarskich, diagnostyki zdrowia[37][38]. Dzięki jej pracy i wytrwałości można było wykonywać zdjęcia rentgenowskie w polowych warunkach, bardzo często w pobliżu ostrzału. Marii towarzyszyła Irène, która razem z matką szkoliła techników radiologów. Ta działalność obu pań Curie uratowała wielu żołnierzy od pewnej śmierci.

W lipcu 1916, jako jedna z pierwszych kobiet, uzyskała prawo jazdy, by móc prowadzić samochód[39].

Dwudziestolecie międzywojenne

W maju 1921, dzięki amerykańskiej dziennikarce Marii Meloney, Maria wraz z córkami wyruszyła w podróż do Stanów Zjednoczonych, gdzie dzięki zbiorce pieniędzy wśród Polonii amerykańskiej oraz amerykańskich milionerów otrzymała pieniądze na zakup grama radu do Instytutu Radowego. Oprócz wymarzonego grama radu Maria dostała dodatkową gotówkę na wyposażenie laboratorium. Kluczyk do szkatułki z cennym radem wręczył Marii prezydent USA Warren Harding[40][38].

W 1926 Irène poślubiła Frédérica Joliot. Małżeństwo Joliot-Curie dokonało w 1934 wielkiego odkrycia – sztucznej radioaktywności, za co w 1935 otrzymali Nagrodę Nobla z chemii. Pod koniec lat dwudziestych zdrowie Marii Skłodowskiej-Curie zaczęło się coraz bardziej pogarszać. Maria zaczęła tracić słuch i wzrok[41]. W 1929 Maria Meloney zaprosiła Marię Curie jeszcze raz do Stanów Zjednoczonych. Tym razem za zebrane pieniądze Maria kupiła gram radu dla Instytutu Radowego w Warszawie (obecnie Centrum Onkologii – Instytut im. Marii Skłodowskiej-Curie w Warszawie). Kluczyk do szkatułki z radem wręczył tym razem prezydent USA Herbert Hoover[42][38]. Maria przekazała bezcenny dar swojej siostrze Bronisławie. Szpital został otwarty przez obie siostry w maju 1932[38]. W 1934 Maria zaczęła czuć się coraz gorzej: miała wysoką temperaturę, pojawiły się dreszcze. Lekarze zdiagnozowali grypę, później gruźlicze zmiany w płucach. Zaproponowali wyjazd do sanatorium. Maria wraz z córką Ewą jako pielęgniarką wyjechała do sanatorium Sancellemoz w Passy. Tam na miejscu lekarze znaleźli prawdziwą przyczynę osłabienia Marii – złośliwą anemię (miała także chorobę popromienną wywołaną przez promieniowanie jonizujące) o przebiegu piorunującym. Maria Skłodowska-Curie zmarła tam 4 lipca 1934[38]. Pogrzeb odbył się 6 lipca 1934 w gronie rodziny i najbliższych przyjaciół. Maria spoczęła obok Pierre’a na cmentarzu w Sceaux. 20 kwietnia 1995 szczątki Marii i Pierre’a Curie zostały przeniesione do Panteonu w Paryżu.

3. Wyróżnienia i nagrody

Maria Skłodowska-Curie odznaczona została Orderem Narodowym Legii Honoru. Uehonorowana została również doktoratami honorowymi[43]:

Politechniki Lwowskiej – 1912,

Uniwersytetu Poznańskiego – 1922,

Uniwersytetu Jagiellońskiego – 1924,

Politechniki Warszawskiej – 1926.

4. Upamiętnienie

Filmy

Do tej pory powstało kilka filmów biograficznych o Marii Skłodowskiej-Curie:

- Curie-Skłodowska (ang. Madame Curie) – amerykański film z 1943 w reżyserii Mervyna LeRoya. W rolę Marii Skłodowskiej wcieliła się Greer Garson[44]. Obraz powstał na podstawie książki Ève Curie „Maria Curie”.
- Maria Skłodowska-Curie podtytuł W stulecie wielkiej uczzonej – film biograficzny w reżyserii Stanisława Grabowskiego z 1977. Stworzono go w związku z setną rocznicą urodzin Marii Curie w dniu 7 listopada 1967[45][46].

- Marie Curie – miniserial telewizyjny w reżyserii Johna Glenistera z 1977. Rolę Marii Curie odegrała Jane Lapotaire[47].
- Maria Curie – biograficzny miniserial telewizyjny z 1990 w reżyserii Michela Boisronda. Rolę Marii Curie odegrała Marie-Christine Barrault[48].
- Maria – film biograficzny w reżyserii Krzysztofa Szmagiera z 1998. Powstał on z inicjatywy Komitetu Obchodów 100-lecia Odkrycia Polonu i Radu[49].
- Palmy Pana Schutza – francuski film biograficzny z 1997 w reżyserii Claude’a Pinoteau z Isabelle Huppert w roli Marii Skłodowskiej-Curie.
- Maria Skłodowska-Curie – film biograficzny w reżyserii Bohdana Rączkowskiego z 2004[50].
- Maria – film dokumentalno-fabularyzowany w reżyserii Alicji Albrecht z 2011[51]. W roli Marii Skłodowskiej-Curie Joanna Szczepkowska. Film zawiera wspomnienia wnuczki uczonej – Heleny Langevin-Joliot, wypowiedzi jej polskich i francuskich biografów, zdjęcia i krótkie archiwalne fragmenty filmowe. Znaczną część stanowią nastrojowe sceny fabularyzowane, ilustrowane listami i wspomnieniami uczonej.
- Śladami Marii Skłodowskiej-Curie – film dokumentalno-fabularyzowany w reżyserii Krzysztofa Rogulskiego z 2011[52]. W roli Marii Skłodowskiej-Curie Elisabeth Duda. W filmie zaprezentowano m.in. wywiady z wnuczką Marii Skłodowskiej-Curie, prof. Hélène Langevin-Joliot oraz z pierwszą francuską astronautką, Claudie Haignere.
- Maria Skłodowska-Curie (fr. Marie Curie) – biograficzny film fabularny w reżyserii Marie Noëlle z 2016, nakręcony w koprodukcji francusko-niemiecko-polsko-belgijskiej. W roli Marii Skłodowskiej-Curie Karolina Gruszka.

Sztuki teatralne

- Promieniowanie – sztuka Kazimierza Brauna[53]
- Radiation – a passion of Marie Curie – sztuka amerykańskiego aktora i reżysera Alana Aldy[54]
- Blanche i Marie – sztuka napisana przez Cezarego Ibero
- Madame Curie – opera Elżbiety Sikory do libretta Agaty Miklaszewskiej, premiera 15 listopada 2011
- Amaterasu – sztuka Piotra Skotnickiego podsumowująca rok Marii Curie; Teatr Polskiego Radia, premiera 4 stycznia 2012[55]

Patronat szkół

Maria Skłodowska-Curie jest patronką wielu placówek naukowych i edukacyjnych w Polsce i we Francji, m.in. Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie.

Z tym tematem związana jest kategoria: Polskie licea ogólnokształcące im. Marii Skłodowskiej-Curie.

Pomniki

Maria Skłodowska-Curie została symbolicznie upamiętniona inskrypcją na grobowcu rodzinnym na Cmentarzu Powązkowskim w Warszawie[56].

Popiersie Marii Skłodowskiej-Curie stoi w Parku im. Henryka Jordana w Krakowie (IV.8).

W czerwcu 2014 odsłonięto w Warszawie rzeźbę wykonaną z brązu poświęconą uczonej[57].